

Ungdommen nå til dags – tall fra «Ung i Norge 2002»

Ingeborg Rossow

I disse dager er data fra «Ung i Norge 2002» klare for analyser, og de aller første tallene fra studien presenteres i denne artikkelen. «Ung i Norge 2002» er den andre store nasjonale ungdomsundersøkelsen i Norge. Viktige målsettinger med denne undersøkelsen har vært å få et oppdatert bilde av hvordan ungdom i Norge har det i dag, og å kunne sammenlikne dette med hvordan det var for ti år siden, da den forrige store nasjonale ungdomsundersøkelsen ble foretatt.

«Ung i Norge 2002» er en spørreskjemaundersøkelse som er utført blant et nasjonalt representativt utvalg på nesten 12 000 elever i ungdomsskole og videregående skole. Spørsmålene i skjemaet dekket en rekke ulike emner, som forhold til foreldre og til venner, skoletrivsel og skoleprestasjoner, utdanningsplaner og yrkesvalg, problematferd (rus og kriminalitet), kropp og selvbilde, organisasjonsdeltakelse, idrett og friluftsliv, bruk av mobiltelefon, PC og Internett, politikk og samfunnsengasjement, arbeid ved siden av skolen og pengebruk. Dataene ble samlet inn i februar 2002, og svarprosenten var på 92,3. En nærmere beskrivelse av bakgrunnen for studien og selve datainnsamlingen finnes i en egen rapport (Rossow og Bø 2003).

Hensikten med artikkelen er å gi en oversikt over sentrale områder i ungdoms hverdagsliv og tegne et enkelt bilde av hvordan ungdom flest har det nå i forhold til skole, hjem og fritid. Et slikt bilde kan være et nyttig bakteppe og en referanse for mer inngående analyser av ungdom i ulike sammenhenger.

Skolemotivasjon og trivsel

De aller fleste elever (ni av ti) både i ungdomsskole og videregående skole er helt eller delvis enige i at «skolen kommer godt med uansett hva jeg skal drive med senere», og at det er viktig å få gode karakterer (95 %). To av tre er enige i at lærerne er flinke til å undervise, og tre av fire synes at de lærer noe viktig på skolen hver dag eller flere ganger i uka. Det er en litt større andel av elevene i videregående skole enn i ungdomsskolen som trives på skolen (henholdsvis 87 og 81 %). Det er en større andel av elevene

på ungdomsskolen som synes det er for mye bråk og uro i timene (55 %), enn på videregående skole (29 %), og et flertall av elevene (to av tre) synes lærerne bør være strengere mot elever som bråker. Mange plages av hodepine etter skoledagen, én av tre elever opplever dette én eller flere ganger i uka. Det er en vesentlig mindre andel av elevene i videregående skole som blir mobbet så ofte som én gang i uka eller oftere (5 %), enn det er blant ungdomsskoleelevene (11 %).

Omtrent halvparten av elevene får ros fra lærerne sine ukentlig eller oftere, og dette er noe mer utbredt i ungdomsskolen (57 %) enn i videregående skole (45 %).

Skolearbeid og deltakelse

Det er få av elevene i ungdomsskolen som aldri eller nesten aldri gjør lekser (8 % mot 22 % i videregående). Flertallet av ungdomsskoleelevene (70 %) har ikke skulket skolen en hel dag siste år, mens dette bare er tilfelle for et mindretall (36 %) av elevene i videregående. Tilsvarende er det en vesentlig høyere andel av elevene i videregående som har skulket mer enn fem dager det siste året (18 %) enn det er blant ungdomsskoleelevene (5 %). Det er også en mindre andel av elevene på ungdomsskolen som kommer for sent på skolen én eller flere ganger i uka (23 %), enn på videregående (36 %). Det er få som stadig sovner i timene (5 % rapporterer at de har gjort det flere ganger i uka), men flertallet drømmer seg stadig bort og tenker på andre ting i timene.

Utdanningsplaner og yrkesvalg

I Norge har de aller fleste ungdommer minst tolv års utdanning, og mange er motiverte for enda lengre utdanning. Blant elevene i videregående skole er det bare én av fem som tar sikte på å avslutte utdanningen etter videregående skole, mens tre av fem ønsker å ta utdanning på universitet eller høyskole (de resterende 17 % har ikke bestemt seg ennå). Blant ungdomsskoleelevene er det rimeligvis en større andel (31 %) som ikke vet hvor lang utdanning de ønsker å ta, og en lavere andel (34 %) som allerede har tatt sikte på universitets- eller høyskoleutdanning.

Tabell 1. Andel av ungdommene som mener at følgende forhold betyr veldig mye eller en god del for eget yrkesvalg, etter kjønn. Prosent.

	Jenter	Gutter	Alle
– at jeg kan gjøre noe for andre	79	43	56
– at jeg kan få bruke mine spesielle evner	81	77	79
– at jeg får mye fritid	28	40	34
– at arbeidet gir høy status og prestisje	31	45	38
– at arbeidet er godt betalt	67	79	73
– at arbeidet er samfunnsnyttig	41	36	39
– at arbeidet er skapende og iderikt	59	52	55
– at det ikke blir for mange nye vanskelige ting å lære	20	23	22
– at jeg kan arbeide med mennesker	66	48	57
– at jeg får sjansen til å skape noe ut fra min egen fantasi og kreativitet	52	46	49
– at arbeidet ikke blir for stressende	49	51	50
– at det vil bli gode muligheter til å bli leder	24	41	32
– at det er liten sjanse for å bli arbeidsløs	79	79	79
– at arbeidskameratene holder sammen	80	77	79

Erfaringer fra tidligere ungdomsstudier er at svært mange (særlig på ungdomsskolen) ikke har gjort noe yrkesvalg ennå, men tabell 1 gir en oversikt over ulike forhold som ungdommene mener er viktige for sine yrkesvalg. Vi ser her at de fleste vektlegger muligheten til å få brukt sine spesielle evner, at det er liten sjanse for å bli arbeidsløs, og at arbeidskameratene holder sammen. Det er også interessant å merke seg at jenter i vesentlig større grad enn gutter vektlegger det å kunne gjøre noe for andre og det å arbeide med mennesker, mens gutter i større grad vektlegger høy lønn, status og prestisje og muligheter for å bli leder. Disse kjønnsforskjellene synes å gjenspeile tradisjonelle kjønnsforskjeller i arbeidslivet, det vil si at kvinner i større grad har arbeid i blant annet pleie- og omsorgsykker, og at menn oftere har høy lønn og ledende stillinger. Det er i denne sammenheng derfor interessant at det samtidig er en større andel av gutter enn av jenter som synes det er viktig å få mye fritid.

Vi ser altså at ungdoms forhold til skole og utdanning endres gjennom tenårene. Elever i videregående ser ut til å trives bedre på skolen, de har høyere akademiske ambisjoner, men har også en slappere arbeidsinnsats enn ungdomsskoleelever.

Forhold til foreldre

De fleste ungdommer (to av tre) bor sammen med begge foreldrene sine, om lag én av ti bor sammen med kun én av dem (oftest mor), og ytterligere en tidel bor sammen med enten mor eller far og dennes nye ektefelle/samboer. Blant elever i videregående skole er det vel ti prosent som bor alene, med samboer, på internat eller i andre boformer.

Spørsmålene om hvordan ungdommene har opplevd foreldrene sine i oppveksten, viser at ungdom jevnt over synes å ha et godt forhold til foreldrene. De aller fleste mener at foreldrene har likt at ungdommene har tatt sine egne beslutninger (8 av 10), og at foreldrene har forstått deres problemer og bekymringer (7 av 10). Det er ganske få som mener at foreldrene ikke har snakket noe særlig med dem (7 %), eller som mener at foreldrene har brukt for lite tid sammen med dem (9 %), mens det er noen flere som mener at foreldrene ikke har hjulpet dem så mye som de har trengt (18 %). Samtidig er det en god del som synes at foreldrene har vært overbeskyttende, og at de har forsøkt å kontrollere alt de unge har gjort, og dette er mer utbredt blant ungdomsskoleelevene (hhv. 43 og 38 %) enn blant elevene på videregående (hhv. 38 og 26 %). Foreldrene synes i stor grad å følge med på hva ungdommene gjør på fritida, og hvem de er sammen med (70–80 % rapporterer dette), og det er ganske få som forsøker å holde fritida si skjult for foreldrene (om lag 1 av 10). Det er også få som opplever at foreldrene ofte er skuffet over dem (< 5 %), og det er heller ikke mange som krangler ofte med foreldrene (16 % av ungdomsskoleelevene og 13 % av elevene på videregående). Det er 2 av 3 ungdommer som føler at foreldrene virkelig tar dem på alvor når de forteller dem noe.

Svarene vitner også om at foreldre i stor grad er opptatt av ungdommenes skolearbeid. Et flertall av elevene rapporterer at foreldrene ofte spør hvordan de har det på skolen, og alltid spør hvordan det har gått på prøver, men disse andelene er høyere på ungdomsskolen (hhv. 70 % og 77 %) enn på videregående (hhv. 62 og 61 %). Det er også en høyere andel foreldre på ungdomsskolen som vet når elevene har innleveringer av stiler, oppgaver og liknende (45 %), enn foreldre på videregående (22 %).

Også her peker tallene i retning av at det skjer vesentlige endringer i ungdomstida. Forholdet til foreldrene er i mindre grad preget av motsetningsforhold blant de eldre ungdommene og reflekterer trolig en avtakende opposisjon mot slutten av tenårene. Samtidig blir også foreldrenes involvering i skolearbeidet mindre på videregående, og dette kan gjenspeile økende selvstendighet og ansvar.

Venner

Forholdet til venner er en viktig del av ungdomstida, og aspekter som popularitet, fortrolighet og intimitet er sentrale. De aller fleste har enten én eller et par faste venner som de er oftest sammen med, eller en vennegjeng som holder sammen, for vel 10 % er det tilfeldig hvem de er sammen med. Svært få (2–3 %) rapporterer at de ikke er så ofte sammen med jevnaldrende. De aller fleste synes at påstanden «jeg har mange venner» stemmer svært godt eller nokså godt (88 %), og svarene er tilsvarende for påstandene «jeg har en nær venn som jeg kan dele hemmeligheter med» (87 %) og «jeg føler at jevnaldrende godtar meg» (88 %). Et flertall av ungdommene rapporterer at de er forelsket i noen nå for tida (2 av 3), mens et mindretall (15 % av ungdomsskoleelevene og 33 % på videregående) rapporterer at de har en fast kjæreste nå.

Mediebruk

De aller fleste ungdommer ser som regel på TV på hverdagene (> 95 %), og halvparten ser vanligvis på TV mer enn to timer hver dag på hverdager (54 % av ungdomsskoleelevene og 44 % på videregående). Rundt halvparten liker å se sportsprogrammer på TV (52 %), og et flertall liker å se reality-TV (70 % av ungdomsskoleelevene og 60 % av elevene på videregående). Interessen for nyhetsprogrammer og debattprogrammer er vesentlig større blant de eldre ungdommene – hhv. 88 og 41 % av elevene på videregående liker slike programmer, mot 45 og 19 % blant ungdomsskoleelevene. Fire av fem ungdomsskoleelever har lest aviser i løpet av siste uke, mens dette gjelder ni av ti elever på videregående. Tilsvarende er det en lavere andel av de yngre elevene som har lest aviser (tilnærmet) daglig den siste uka (25 %), enn blant de eldre elevene (34 %).

Kulturaktiviteter og -preferanser

Halvparten av ungdommene i utvalget har vært på teater eller revy det siste året – de fleste kun én eller to ganger, og andelen er høyere på videregående (62 %) enn på ungdomsskolen (43 %). Om lag én av tre har vært på museum det siste året, én av fire har vært på kunstutstilling, mens et fåtall (9 %) har vært på klassisk konsert. Én av fem ungdommer spiller et musikkinstrument regelmessig, og en noe mindre andel (15 %) spiller i et band, orkester eller en musikkgruppe.

Særlig med hensyn til ungdoms mediebruk, ser vi klare endringer gjennom tenårene. Mediebruken dreies i noen grad fra TV-programmer til aviser, og interessen for nyheter og debatter øker.

Tabell 2. Andel av ungdom som er medlem, og som har vært medlem i ulike organisasjoner og lag, etter skoletype. Prosent.

	Er medlem		Har vært medlem	
	Ungdoms- skole	Videre- gående	Ungdoms- skole	Videre- gående
Motorklubb	2	2	2	2
Avholdsforening	1	1	1	2
Fritidsklubb	14	4	15	23
Idrettslag	45	35	25	38
Supporterklubb	6	6	5	6
Politisk organisasjon	2	7	1	4
Religiøs forening	5	6	2	4
Ungdomslag, mållag, 4H, etc.	4	5	5	10
Røde Kors, Norsk Folkehjelp	1	3	2	4
Musikkorps, kor, orkester	11	7	18	24
Forening for dyrehold	3	3	3	4
Hobbyklubb (frimerker, sjakk)	2	1	5	5
Speideren	3	2	14	16
Jakt- og fiskeforening	3	5	1	2
Rollespillklubb	2	2	3	3
Miljøvernorganisasjon	1	2	1	3
Annen organisasjon/forening	11	10	4	6

Organisasjonsdeltakelse

Ungdom flest er, eller har vært, medlem i én eller flere frivillige organisasjoner. I underkant av 7 % av alle elevene har svart at de aldri har vært medlem i noen organisasjon, forening, klubb eller noe lag. Deltakelse i ulike frivillige organisasjoner endrer seg gjennom ungdomstida, og det skjer en nedgang i organisasjonsmedlemskap gjennom ungdomsårene. Blant elever i ungdomsskolen svarer to av tre (64 %) at de er medlem i én eller flere

organisasjoner, mens det blant elever på videregående er en noe mindre andel (55 %) som svarer dette.

Nedgangen i organisasjonsdeltakelsen er særlig knyttet til medlemskap i idrettslag, som også er den organisasjonsformen som tiltrekker seg flest ungdommer (tabell 2). Det å være med i en fritidsklubb er også mindre utbredt på videregående, og det er også en noe lavere andel som er med i korps eller orkestre på videregående. Det er imidlertid en større andel av de eldre ungdommene som er med i en politisk organisasjon, men dette kompenseres i liten grad for frafallet i andre frivillige organisasjoner gjennom tenårene.

Idrett og friluftsliv

Som vi har sett, er idrettslag den desidert største typen frivillig organisasjon som tiltrekker seg ungdom, selv om mange driver sport og idrett også utenfor idrettslagene. Vel halvparten av norske tenåringer driver aktivt med sport eller idrett, og andelen er høyere blant ungdomsskoleelever (64 %) enn blant elever på videregående (51 %). Blant de yngre er det også en vesentlig høyere andel som driver med organisert idrett og konkurransevirkosomhet (44 %), enn blant de eldre (27 %). Frafallet fra aktiv idrettsvirkosomhet gjennom tenårene illustreres også ved at andelen som svarer at de har vært aktive tidligere, er høyere på videregående (28 %) enn på ungdomsskolen (17 %).

Fysisk aktivitet i friluft avtar gjennom ungdomsårene. Som vi ser av tabell 3, er andelen ungdom som går på skitur i skog og mark minst én gang i uka (når det er sesong for det), lavere blant elever på videregående enn på ungdomsskolen, og den samme tendensen ser vi også med hensyn til snowboardkjøring, fisketurer, fotball-/basketballspill og skateboard.

Tabell 3. Fordeling av hvor hyppig ungdom har drevet med ulike friluftaktiviteter siste år (når det er sesong for det) etter skoletype. Prosent.

	Ungdomsskole			Videregående skole		
	Ukentlig	Sjeldnere	Aldri	Ukentlig	Sjeldnere	Aldri
Skitur i skog og mark	15	31	50	9	32	57
Fottur i skog og mark	15	38	43	14	42	43
Bær-/sopptur	5	27	63	3	24	71
Kjøre snowboard	21	27	48	11	24	58
Dra på fisketur	12	32	52	8	32	57
Spille fotball, basket	47	23	26	32	31	35
Stå på skateboard	9	10	77	3	7	88

Annen fritidsbruk

Som vi har sett av det ovenstående, er skolearbeid, samvær med venner, TV-titting og sport og idrett vanlige fritidsaktiviteter blant ungdom. Men hva gjør de ellers? Hvilke aktiviteter fyller fritida til ungdom i løpet av en vanlig uke? Av tabell 4 ser vi igjen at samvær med venner er et dominerende trekk ved fritidsbruken. Tre av fire har tilbrakt hele kvelden med venner minst én gang i løpet av siste uke, og blant disse er i gjennomsnitt halvparten av den siste ukas kvelder tilbrakt med venner. Samvær med venner foregår ofte hjemme hos ungdommene. Når vi også ser at sju av ti tilbringer én eller flere kvelder hjemme alene eller med familien, blir hjemmet en dominerende fritidsarena for ungdom flest. Tre av fire har hjulpet til hjemme i løpet av den siste uka (med husarbeid, hagearbeid og liknende). Det å gå i butikker og kanskje kjøpe noe (shoppe) er også en utbredt fritidssyssel. Vi vet ikke hvor stor tidsbruken er på dette, men et flertall av ungdommene har shoppet i løpet av siste uke, og disse har i snitt gjort dette et par ganger i løpet av uka.

Tabell 4. Andel av ungdom som har drevet med ulike aktiviteter på fritida siste uke, etter skoletype. Prosent.

	Ungdomsskole	Videregående
Kafé, snackbar	36	53
Trent i idrettslag	48	32
Helsestudio, squash, aerobic	18	29
Trent kampsport, selvforsvar	11	8
Trimmet på egen hånd	53	49
Vært i fritidsklubb	25	9
Møte/øving i gruppe/forening	27	22
Gjort noe m/mor eller far (hobby, trening, etc.)	35	30
Størstedel av kveld m/venner	69	81
Skrudd bil, moped e.l.	12	13
Shoppet (vært i butikker og kanskje kjøpt noe)	60	61
Hjulpet til hjemme	75	73
Sammen med venner hjemme	80	84
Hjemme alene, m/foreldre	73	70
Lest i en bok (ikke skolebok)	45	40
Lest avis	76	87
Hengt på gatehjørne, v/kiosk	23	16

Tabellen illustrerer også at fritidsbruken endres til dels betydelig gjennom ungdomsårene. Det å gå på kafeer, snackbarer og så videre er mer utbredt blant de eldre ungdommene, det samme er trening i helsestudioer. Andelen som trener i idrettslag, synker fra ungdomsskole til videregående skole, det samme gjør andelen som har vært i fritidsklubb, og deltakelse i andre gruppe- og lagsaktiviteter. Fritidsbruken dreies dermed i retning av mindre organiserte og trolig også mindre voksenstyrte aktiviteter.

Avslutning

Funnene fra «Ung i Norge 2002» viser at et stort flertall av norske tenåringer har det rimelig bra på skolen, et bra forhold til sine foreldre, gode venneforhold og varierte fritidsaktiviteter. Funnene indikerer samtidig at mange av disse forholdene endres gjennom tenårene og inngår i utviklingen fra barn til voksen.

Tallene som er presentert her, er bare en første smakebit fra «Ung i Norge 2002». En rekke framtidige analyser og publikasjoner vil gå mer i dybden med å studere endringer over tid, fortolke funnene og sette dem inn i en større sammenheng.

Ungdomstida er en fase i livet hvor store endringer skjer, viktige valg skal foretas og sårbarheten er stor. Mye av interessen for ungdom i media og i den offentlige debatten er knyttet til problemer i ungdomstida som rusmiddelbruk, vold og kriminalitet. Også innenfor ungdomsforskningen er dette tema som stadig er gjenstand for nye undersøkelser og publikasjoner. Det er ingen tvil om at dette er bekymringsverdige forhold som det er viktig å dokumentere og debattere. På den annen side kan denne typen fokus bidra til et fordreid bilde av ungdom i sin alminnelighet. Funnene som er gjengitt her, kan være en liten motvekt til det problemfokuserete bildet av ungdom.

Litteratur

Rossow, I. og A.K. Bø (2003). Metoderapport for datainnsamlingen til «Ung i Norge 2002». Oslo: NOVA.

